Bavnen

Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening

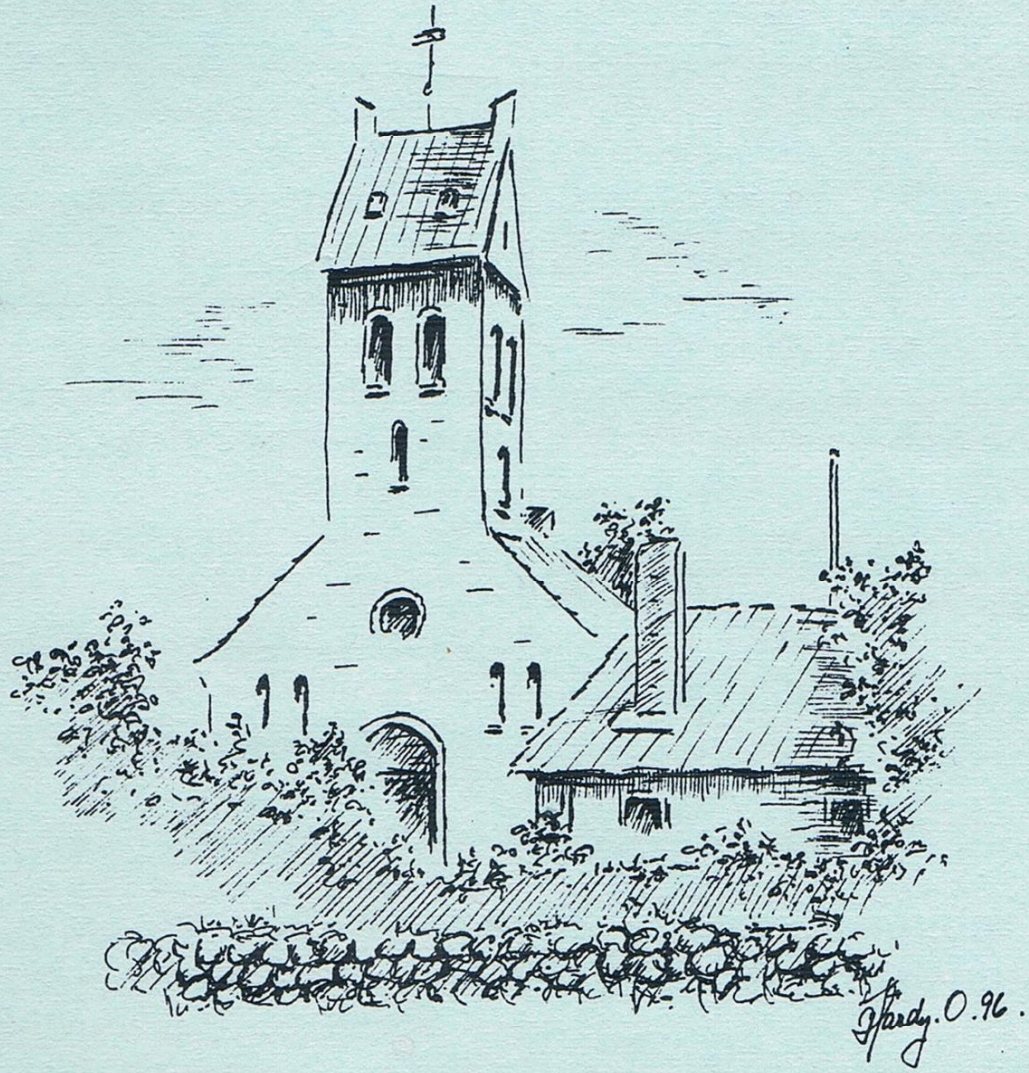

3
1996

Formand:
Skjold Christensen 64 48 12 41
Hovkrogvej 35, Kustrup

Næstformand:
Jørgen Lundsgaard 64 40 18 80
Lerbjergvej 9, Vejlby

Sekretær:
Finn Lopdrup Fauk 64 40 10 63
Toppen 34, Strib

Kasserer:
Arne Schmidt Andersen 64 40 10 53
Nørre Allé 37, Strib

Bestyrelsesmedlem:
Preben Lindvig Hansen 64 40 63 38
Tårupvej 31, Røjle-Tårup

Suppleanter:
Ketty Hansen
Kirsten Fauk

Revisorer:
Børge Jensen
Knud Warming

Revisorsuppleant:
Anna Kierkegaard-Hansen

Hvordan bliver man medlem?

Man kan ringe til et af bestyrelsesmedlemmerne, eller man kan indsende kontingentet til giro nr. 9 86 21 37, Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening, Nørre Allé 37, 5500 Middelfart.
Kontingentet er 50,00 om året pr. husstand.
Enkeltpersoner **i den gamle Vejlby-Strib kommune** betaler kun 35.00, mens andre enkeltpersoner betaler 50.00

Bavnen

Vejlby Strib Lokalhistoriske Forening
Nr. 3 1996

INDHOLD:

En barnemorderske i Staurby 1
Kanonhilsen fra fortiden 2
Danmarks Sokrates 4
Den gamle skibskaptejn mindes 10
Strib som det var før
Sagn og historier fra Vejlby sogn 12
Røjle forsamlingshus 100 år 13
Malerier fortæller historie 18
Fra arkæologigruppen 19
Forenings/Redaktionsnyt 20

Redaktion: Kirsten Fauk

Trykning: DS-TRYK, Fredericia

ISSN 0906-5008

Næste nummer udkommer april 1997

Deadline 15. februar 1997

Forsiden: Røjleskov kirke, bygget og indviet 20. december 1914.
Tegning af Hardy Ottosen, Strib, 1996.

En barnemorderske i Staurby

Middelfart Avis og Vends Herreds Tidende 27.4 1859

En af hine sørgelige Forbrydelser, hvilke vor Lovgivning, dens Strenghed uagtet, ikke formaaer at formindske og som synes ved ganske andre Midler at skulle hæmmes, er Barnefødsel i Dølgsmaal og det dermed i Regelen forbundne Barnemord. Som tidligere berørt blev for nogen Tid siden i Staurby en saadan Misgjerning opdaget og bragt for Retten, hvor den i disse Dage er blevet afgjort. Den ikkun 18-19-aarige Forbryderske, Pigen Ane Kirstine Pedersen, der tilligemed Karl Rasmus Madsen tjente hos Gaardmand og Sognefoged Christian Holger Jørgensen i Staurby, følte sig nemlig i Maj Maaned f.A. frugtsommelig ved den nævnte Tjenestekarl, som dog ikke har været vidende om hendes Svangerskab, hvad hun ogsaa selv bekrækter at have hemmeligholdt, da det var hendes forudfattede Beslutning, at hun ville skaffe Barnet afveien ved at dræbe det strax naar det kom til Verden. Hun iværksatte ogsaa det ved efter Fødselen, der paakom hende om Natten i hendes Seng, at rykke Navlestrengen over, hvorpaa hun qualte Barnet, som hun ville have hørt græde sagte; om Morgenen kastede hun Liget, indsvøbt i et Klæde i en Mergelgrav bag ved hendes Husbonds Have. Her blev det nogen Tid efter tilfældig opdaget af Sognefogedens Søn, som tog det og underrettede sin Fader derom, hvorpaa denne paaduttede saavel Pigen, som Tjenestekarl Rasmus Madsen, at det var deres Barn, hvilket de ogsaa vedgik; Sognefogeden (deres Huusbonde) undlod imidlertid at gjøre nogensomhelst Anmeldelse om det passerede, hvorimod han paalagde dem i Stilhed at begrave Liget, hvilket de ogsaa gjorde i Forening. Ifølge Lægernes Erklæring skjønnedes det undersøgte Foster ikke at have været fuldbaaret, men at være kommen saa tidlig til Verden, at det neppe vilde kunde have levet; uagtet endnu en formildende Omstændighed, nemlig den; at den unge Forbryderske, saavidt vides, piint af Sambittighedsnag selv har angivet sig, lyder Underrettens Dom dog på Livsstraf, hvorimod Barnefaderen er frifunden. Forhenværende Sognefoged Christian Holger Jørgensen, der under Sagens Gang er bleven afsat fra Sognefogedbestillingen, er for Pligtforsømmelse idømt en Mulct af 50 Rd. til Amtsstuedistrictets Fattigkasse; denne Bøde har Stiftamtet sanctioneret, saaledes at Sagen for Sognefogedens Vedkommende ikke vil gaae til højere Instans.

Kanonhilsen fra fortiden

af Johannes Anker, Morgenposten Fyens Stiftstidende 2.8. 1996

Tre forvitrede kanonkugler af støbejern er faldet ud af skrænten ved Strib Nordstrand, hvor de har siddet kilet fast formentlig siden Treårskrigen for omkring 150 år siden.

Poul Jensen, forhenværende brandmand i Odense, gjorde store øjne, da han på en spadseretur på Strib Nordstrand ud for sit sommerhus fandt en otte punds kanonkugle. Næste dag intensiverede han sin eftersøgning på stranden og fandt på naboens, ostegrosserer Arne Schmidt Andersens strandgrund en 22 punds kanonkugle.
En tredje kanonkugle på størrelse med den, der først blev fundet, fandt en dreng på 8 år Nicolai Bay, på strandarealet ved siden af.
"Havet sletter alle spor", siger man, men her har vinterstormene i februar gjort det modsatte: Skred og bortskylning af materiale fra stranden og forstranden har fået kanonkuglerne til at dukke frem fra skrænten, hvor de formentlig har siddet kilet fast i omkring 150 år.
De gamle forvitrede støbejernskugler bærer ingen synlige stempler eller andet, der dokumenterer, hvor de er fremstillet eller hvilke kanoner, de har været affyret fra. Men ostegrosserer Arne Schmidt Andersen, der er medlem af Vejlby-Strib lokalhistorisk Forening og bosat i Strib i mere end en menneskealder, har et godt kendskab til Strib og Fredericias historie. Han er ikke i tvivl.

Strib beskudt

- Kanonkuglerne havnede efter alt at dømme i skrænten ved Strib Nordstrand den 8. maj 1848, da tyskerne og østrigerne beskød Strib under Treårskrigen. Fredericia var blevet rømmet af den danske hær og besat af Prøjsen og Østrig. Den danske flåde beskød Kastellet på Fredericia-siden, og fjendtlige batterier vestligt i bugten ved Sandal beskød de danske skibe, og også fra Fredericia blev ilden besvaret, fortæller Arne Schmidt Andersen.
- Da de danske orlogsskibe trak sig bort blev Strib beskudt. Strib Færgegård ramtes af en granat og kom i brand og udbrændte tillige med flere huse i Strib, så *det blev en dyr demonstration* for Strib, at den danske flåde beskød Fredericia, fortæller Arne Schmidt Andersen.

Indskydning af kanoner

- De fundne kanonkugler kan meget vel stamme fra denne træfning,men der foreligger også en anden mulighed: Umiddelbart

uden for Strib Færgegård var anlagt en anløbsbro eller retrætebro.
Det var det nærmeste sted og dermed også det mest synlige sted for fjenden at se, hvad danskerne foretog sig for at styrke forsvaret. Derfor begyndte hæren at anlægge en anden bro ved Røjle Mose, men arbejdet blev beskudt med fuldkugler, der rakte længere end de sædvanligvis anvendte.
Fredericia var jo under våbentilstanden blevet rømmet af de fjendtlige tropper, der nu lå i stillinger ved Sandal og Trelde Næs og afskød den 5. juli 1849 24 kanonkugler mod denne broslagning. De indskød deres kanoner, så kuglerne ramte så tæt på brobyggerne, at de blev oversprøjtet og dyngvåde af de faldende kugler.

Ved en af disse træfninger har de nu fundne kanonkugler formentligt boret sig så dybt ind i klintens bryst, at de nu først 150 år senere er dukket frem, efter at havet har banket på klinten i flere døgn og bortskyllet hundredvis af tons grus og ler, fortæller Arne Schmidt Andersen

Kanonkugle i husfacade

Museumsinspektør Peter Dragsbo, Middelfart Museum nævner en tredje mulighed, nemlig at kanonkuglerne kan stamme fra et gammelt ammunitionsdepot i forbindelse med en stor skanse, der blev anlagt oven for Strib Nordstrand i 1807, men som er forsvundet i forbindelse med grusgravning sammen med gamle løbegrave, der har været anvendt både i 1848 og 1864

De to kanonkugler liggende på en gammel, ilanddrevet egeplanke. (Foto: Arne Schmidt Andersen)

Danmarks Sokrates

Af Kirsten Fauk

Det er lidt beskæmmende ikke at kunne besvare en forespørgsel om en filosof Børge Riisbrigh født i Vejlby præstegård, der er blevet omtalt ved et foredrag i Odense om Fynsk litteratur. Men det gav anledning til en spændende "skattejagt", selv om det er begrænset, hvad der findes om en mand, der levede sit tilsyneladende stille liv for over 200 år siden og hvis filosofiske værker kun forstås af få.

Familien Riisbrigh

Børge Riisbrigh (1731-1809) er nævnt i Trap Danmark under Vejlby sogn og i Åge Petersens bog om Vejlby, men kun som en lærd søn til præsten Hans Christiansen Riisbrigh, præst i Vejlby fra 1729-46. Han er en af de få af Vejlby kirkes mange præster, for hvem der er sat et minde inde i kirken. Ved sydvæggen i korets gulv ligger der to gravsten med ordene: RÖR IKKE SALIG RIISBRIGHS BEEN/DET SIGER DIG DEN HUGNE STEEN. På væggen over disse sten hænger et usædvanligt epitafium, bestående af en kalkstentavle med en rigt udskåren, tung træramme, der viser de sædvanlige dødssymboler som korslagte knogler, nedadvendte fakler og et kranium påsat englevinger (symboler for livets forgængelighed og opstandelsen). I hjørnerne er der ornamenter over den franske lilje (symbol for hellighed, jomfru Maria), og under teksten ses den lærde mands insignier i form af et tændt lys og en åben bog. Teksten på tavlen lyder:

HER HVILER/DEN TRO GUDS - MAND/HANS CHRISTIAN RIIS BRIGH/FØD I RONES 1699 DEN 23. AUG.WEILBY SOGNEPRÆST 16 AAR OG 8 MAAN./DØDE 1746 DEN 17. APR./ OG/ DEN DYDZIIREDE MATRONE/PETRONELLE DOROTHEE / WERCHMEISTER/ FØD I WEILBY 1708 DEN 8. SEPT./DØDE DEN 3. MAR. I KBHVN AAR 1782/LEVEDE I ÆGTESKAB 16 AAR 7 MAAN.-/AULEDE 9 SØNNER OG 3 DØTRE/AF HVILCKE/EFTERLEVER 2 SØNNER 1 DAATTER.

Vil nogen Herrens Bud, sand Fliid og Troskab lære/ Her Riisbrigh som et Speil for hannen nock være/som idel Fliid loed see, mens hand gik ud og ind/Hos os, thi troner hand nu visselig hos Gud. **DAN XII v. 3.**

Hans Christiansen Riisbrigh blev gift med sin forgænger, Knud Werchmeisters datter en måned efter sin tiltræden - helt i pagt med en tid,

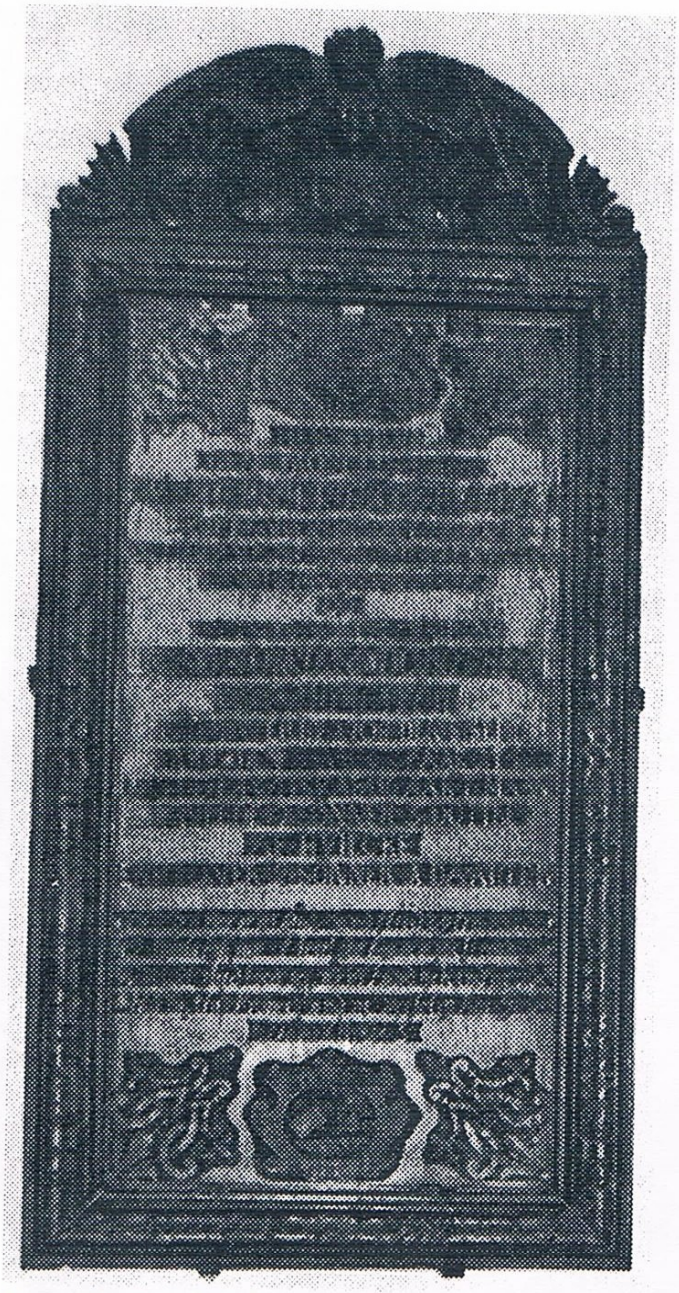

Familien Riisbrighs epitafium i Vejlby kirke

hvor mange præster giftede sig med forgængerens enke eller datter.
Ukendt for hinanden har de unge dog ikke været, for familierne kendte hinanden godt, og brudgommens far havde faktisk stået fadder til sin senere svigerdatter. For os nu er Knud Werchmeisters navn betydelig mere kendt end svigersønnens, måske fordi han var med til at udforme Vejlby Byskrå i 1706. Riisbrigh havde afleveret dem til historikeren L. Engelstoft på Københavns Universitet, hvor Chr. Behrendt fra Middelfart så fandt dem i biblioteket og derefter sendte dem til redaktionen af Vejle Amts årbøger. Set med nutidens øjne har det været en overordentlig barsk skolegang på Latinskolen, for om sommeren mødte disciplene kl. 6 om morgenen til overhøring af lektier fra forrige dag, og det var ikke ualmindeligt, at det drejede sig om 50-60 latinske vers, der skulle læres udenad. Kl. 7-8 gik man hjem til frokost, gerne med lidt græsk grammatik, der forventedes lært i løbet af denne time, og så var der undervisning fra kl. 8-11 og igen fra 13-17. I middagspausen var det almindeligt, at de fattige blandt disciplene to-tre gange om ugen gik fra dør til dør og sang latinske bønner for folk for at tjene en ekstra skilling. Ved dimissionen var der offentlig eksamen, og så snart studenterne havde modtaget deres eksamensbevis (testimonium), anlagde de kårder, til dueller eller til almindeligt forsvar?
Hvorfra stammer det mærkelige navn Riisbrigh (forskellige stavemåder), er det hollandsk, norsk eller islandsk? Forklaringen finder man i Personalhistorisk Tidsskrift 1889, hvor slægtsforskere har fundet ud

af, at stamfaderen til denne slægt med forgreninger til Norge, kommer fra en gård Riisbrigh i en landsby af samme navn (nu Riesbriek), der ligger sydvest for Flensborg. Stamfaderen, Børge Riisbrighs tipoldefar hed Broder Thadersen og var ejer af gården Riisbrigh, og hans børn føjede stednavnet til deres navn. To af sønnerne kom til Fyn, hvor den ene blev borgmester i Odense og den anden præst i Gislev. Det er i det hele taget en slægt med mange præster - en af dem kom så langt væk som til Sct Thomas i årene 1673-77 under "Vest-indisk Compagnie".

Sognepræsten i Gislev, Broder Brodersen Riisbrigh, fik to sønner, som begge blev præster her på Vestfyn, den ene i Husby og Wedellsborg og Christian Brodersen Riisbrigh i Udby med bolig i Ronæs præstegård, hvor sønnen Hans Christiansen Riisbrigh blev født i 1699. Moderen var Inger Cathrine, eneste datter af den velstående Middelfart-købmand Hans Svendsen, der senere blev byens borgmester. Hans Christiansen Riisbrigh kom altså til Vejlby, hvor han fik sønnen Børge, et sjældent navn på den tid, måske en omskrivning for familienavnet Broder.

Den unge Børge Riisbrigh

Desværre er der ikke meget at fortælle om livet i Vejlby præstegård, ud over at det, som der stod på epitafiet, må være præget af de tolv barnefødsler på godt 16 år, men også stærkt præget af de mange dødsfald blandt de små børn.

Børge Riisbrigh har efterladt nogle optegnelser fra sin skoletid 1747-49 som discipel på Fredericia Latinskole. Ad snoede veje nåede disse optegnelser til offentliggørelse i 1908, ca. 100 år efter at Børge Riisbrigh fulgte som en selvfølge i forfædrenes spor, rejste til København og blev cand. theol. i 1753 i en alder af kun 22 år, men han kom aldrig til at virke som præst. Derimod blev han hurtigt sporet ind i det filosofiske område, og efter nogle års studier kunne han begynde at holde forelæsninger i faget. Ved hjælp af offentlig understøttelse tilbragte han 3 år på universiteterne i Paris, Tübingen og Leipzig, hvor han foruden filosofi studerede så eksotiske sprog som arabisk, syrisk og old- og nygræsk.

Petronella Dorothee Riisbrigh

Efter Hans Christiansen Riisbrighs død i 1746, giftede Madam Riisbrigh sig med enkemand Anders Rachlow i Kolding, hvortil familien flyttede i 1748. Den ene kilde kalder Anders Rachlow tolder, den anden slotsforvalter, og dermed menes vel for Koldinghus. Han døde i 1766.

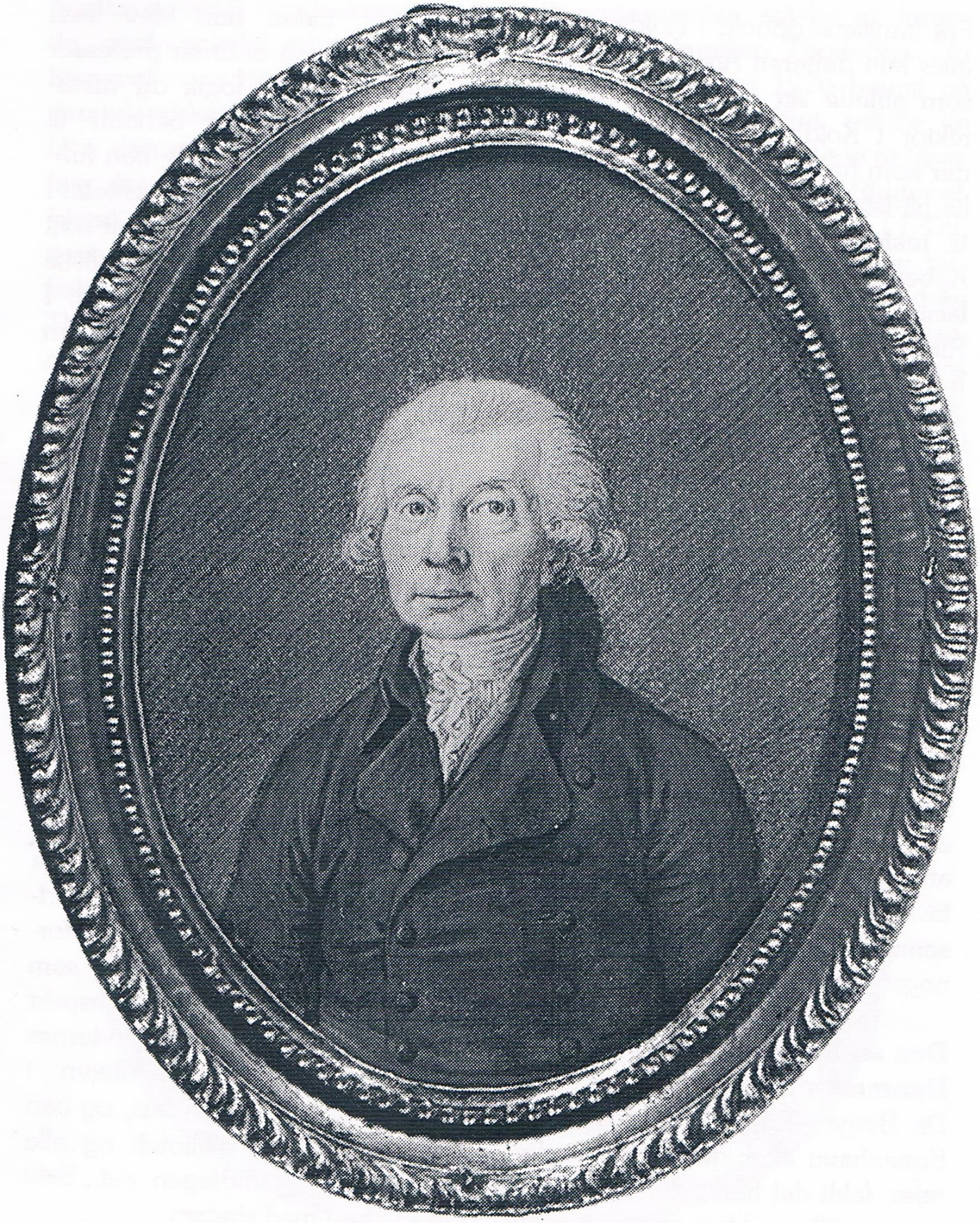

Børge Riisbrigh, malet af Bertel Thorvaldsen, 1795. Det forlyder "at han især i disse små portrætter havde en usædvanlig evne til at fange en persons karakteristiske træk.

Fra familiens ophold i Kolding omtales kun datteren Agathe Riisbrigh, som giftede sig med cand. theol., rektor i Kolding, Skúli Thorlacius, der kom fra en indflydelsesrig familie på Island. Da han blev udnævnt til rektor for Metropolitanskolen i København, flyttede familien Thorlacius sammen med den gamle fru Riisbrigh/Rachlow til hovedstaden, hvor hun sikkert kom til at bo hos sin ugifte søn, Børge i Skindergade. Her døde hun, og vi vender tilbage til familiens epitafium i Vejlby kirke.
Da det ikke ser ud til, at fru Riisbrighs data skulle være indsat senere, må det formodes, at epitafiet først er opsat efter hendes død 1782, altså 40 år efter Hans Christiansen Riisbrighs død. Anledningen kan være, at Børge Riisbrighs berømmelse og store kundskaber er kommet de gode folk i Vejlby for øre, og på den måde har de ønsket at hædre både forældre og søn. På tavlen tales der om to efterlevende sønner; det er ikke lykkedes at finde noget om den anden.

Den ældre Børge Riisbrigh, Danmarks Sokrates

Da Børge Riisbrigh kom hjem til København efter de tre års studierejse, faldt det ham ikke let at finde en ny stilling. Han søgte arbejde uden held som præst, som teologisk professor og som rektor, så der gik et par år, inden han blev først ekstraordinær, så ordinær professor ved universitetet i logik og metafysik, en stilling han beholdt til 1803, og i hvilken periode han fungerede som rektor for universitetet i et år, 1786. Børge Riisbrigh var højt værdsat af sine elever, men måske knap så meget af sine kolleger. I efterladte papirer fra disse roses han for sit klare foredrag og sin "grundige men pralløse erudition (lærdom)", og for sin "næsten til ængstelse gående stræben efter tydelighed", som gjorde ham tør og pedantisk, og for "utrættet iver og nidkærhed" i arbejdet. Samtidig var han en elskelig person, der understøttede sine elever, når det efter hans mening var påkrævet, og han var en mand af et vist lune.
Børge Riisbrigh måtte tage sin afsked i 1803 på grund af tiltagende døvhed, ganske vist var han 72 år, men dengang fandtes der ikke nogen aldersgrænse, og han fortsatte bare sine studier. Hans forfatterskab er ikke stort, men som videnskabsmand vakte han respekt og beundring. Ved englændernes bombardement af København i 1807 gik der ild i hans hus, og han mistede sit store bibliotek og alle manuskripter - undtagen eet. Selv det tog han med sindsro.
Privat søgte Børge Riisbrigh sammen med søsterens familie, og

Agathe og Skúli Thorlacius søn blev da også opkaldt efter onklen. I hjemmet mødtes der mange fra den islandske koloni i København, bl.a. den unge Bertel Thorvaldsen, hvis far var kommet til byen fra Island som ung billedskærer. For at tjene lidt penge selv - der var smalhals i hjemmet - begyndte Bertel Thorvaldsen at portrættere i blyant og vandfarve byens kendte folk, således også Børge Riisbrigh og Agathe og Skúli Thorlacius. Disse små portrætter kan ses på Thorvaldsens Museum, friske og velbevarede trods deres 200 år.

Børge Riisbrigh blev også malet af Jens Juel o. 1795, den tids kendteste portrætmaler; måske på foranledning af familien Thorlacius. Nu har maleriet siden 1926 hængt på Københavns universitet, måske en kopi. Børge Riisbrigh nåede at blive udnævnt til etatsråd og Ridder af Dannebrog, inden han døde i 1809. P. E. Müller, Sjællands senere biskop og tilhørende den islandske kreds satte hædersbetegnelsen *Danmarks Sokrates* på Børge Riisbrighs ligsten ved Helligåndskirken i København, hvor også Agathe og Skúli Thorlacius ligger begravet. Formentlig befinder den defekte ligsten sig nu i en krybekælder under kirken.

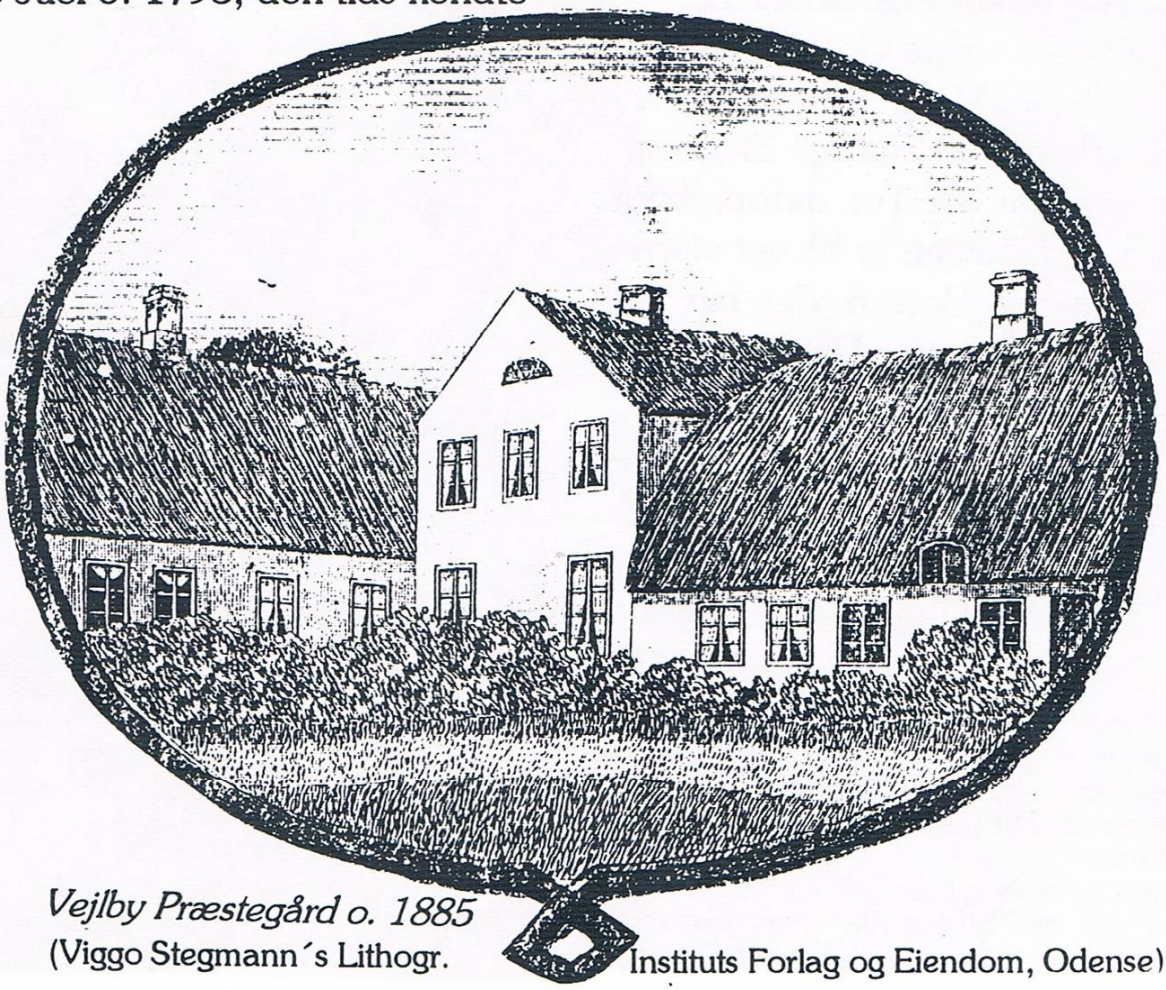

Vejlby Præstegård o. 1885
(Viggo Stegmann´s Lithogr. Instituts Forlag og Eiendom, Odense)

Den gamle skibskaptejn mindes Strib, som det var før

Middelfart Venstreblad 23.8 1944

Det sker, at der kommer ældre Folk til Strib efter lang Tids Fraværelse, Folk, som er født og har tilbragt Barneaarene i Strib. Saaledes har der i Sommer boet en Skibsfører her, og denne fortæller om Strib for over 60 år siden.

Han fortæller saaledes, at de smaa Børn gik i Skole hos lille Mette i det gamle Hus overfor Hotelhaven.

Jomfru Mette solgte Gryn og Mel og holdt Skole. Naar børnene blev større, gik de til Taarup Skole og Kaptejnen var en Tur derop, hvor Vinduerne i Gavlen er blevet større.

Det var gamle Borum, der her var Lærer, Fader til Dommeren i Kolding.

Efter lille Mette kom der en Jomfru Koch og senere en lærer Larsen. Disse var antaget af de faa Beboere, der dengang boede i Strib, og Skolen blev drevet som Privatskole. Alt var dengang primitivt i Strib. F.eks. hentede man Vand paa den saakaldte Tjæreplet, hvor man endnu ser Resterne af Brønden.

Herfra bar man Vandet op ad Banken, og man havde et Aag paa Skuldrene og en Spand i hvert Reb. Man handlede i Middelfart eller Fredericia, thi der kunne ikke være Købmand i Strib, da man her var

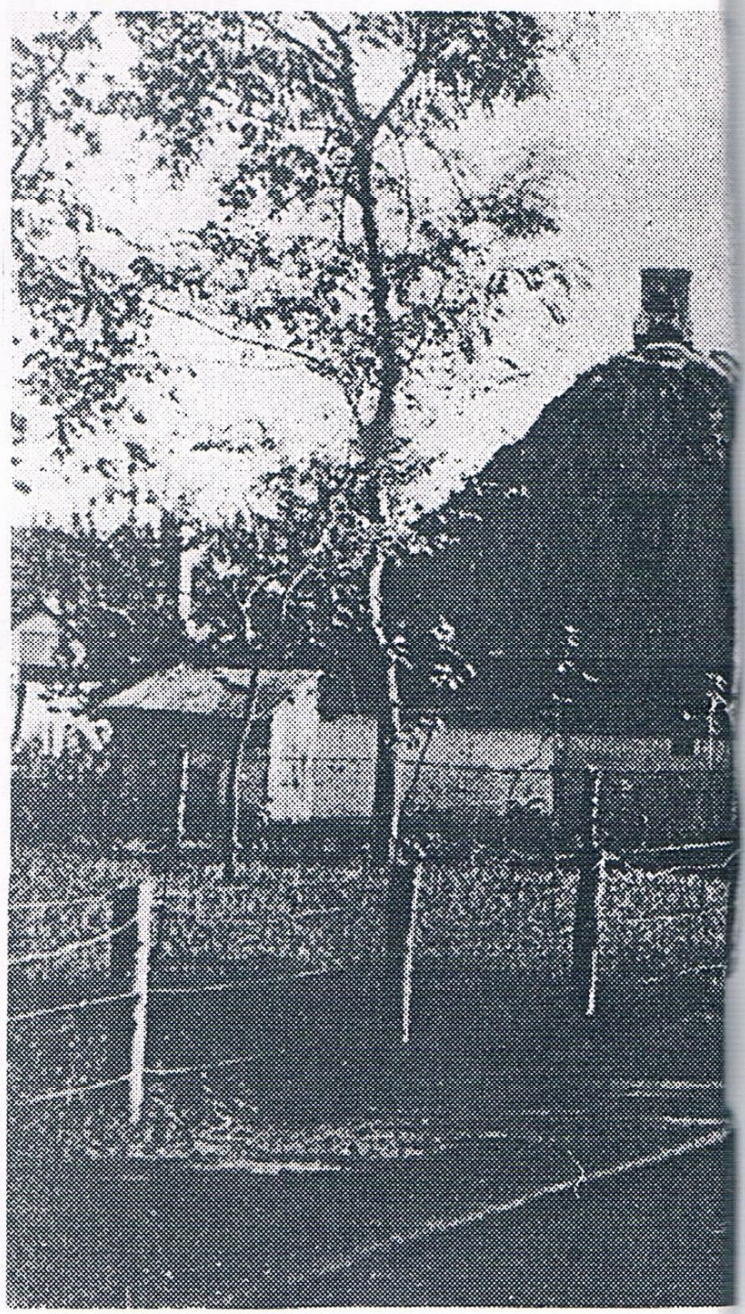

Vestergade set fra Nørre Allé.
Det stråtækte hus til venstre er Jomfru Mettes skole, oprettet af overportør Niels Andersen i 1860'erne. Huset brændte i 1960'erne.
Indhegningen er en "kalvehave", og nede ad gaden ses en "svævende" transformatorstation.

inde i det saakaldte Læbælte, indtil Brugsforeningen kom. (1895, red.).
Der er Omraader, hvor der særlig lægges mærke til Forandringen. Først dette, at hvor Marehalmen herskede, er der nu frugtbare Haver med smukke Villaer og Huse.
Byen er kloakeret, og man har godt Vand fra et moderne Vandværk. Man har Læge og Sygeplejerske, og det, de gamle mest beundrer, er det moderne Skolevæsen med fem Lærerkræfter, en mægtig Forskel fra lille Mettes Tid, Kirke og egen Præst, imod dengang den lange Vej til Vejlby, naar der var kirkelige Handlinger, og ellers Gudstjeneste i Ventesalen paa den gamle Station.
Men en Ting er bevaret: den herlige Udsigt over Røjle Mose. Her ligger de kønne gamle og velholdte Huse endnu som en Seværdighed.

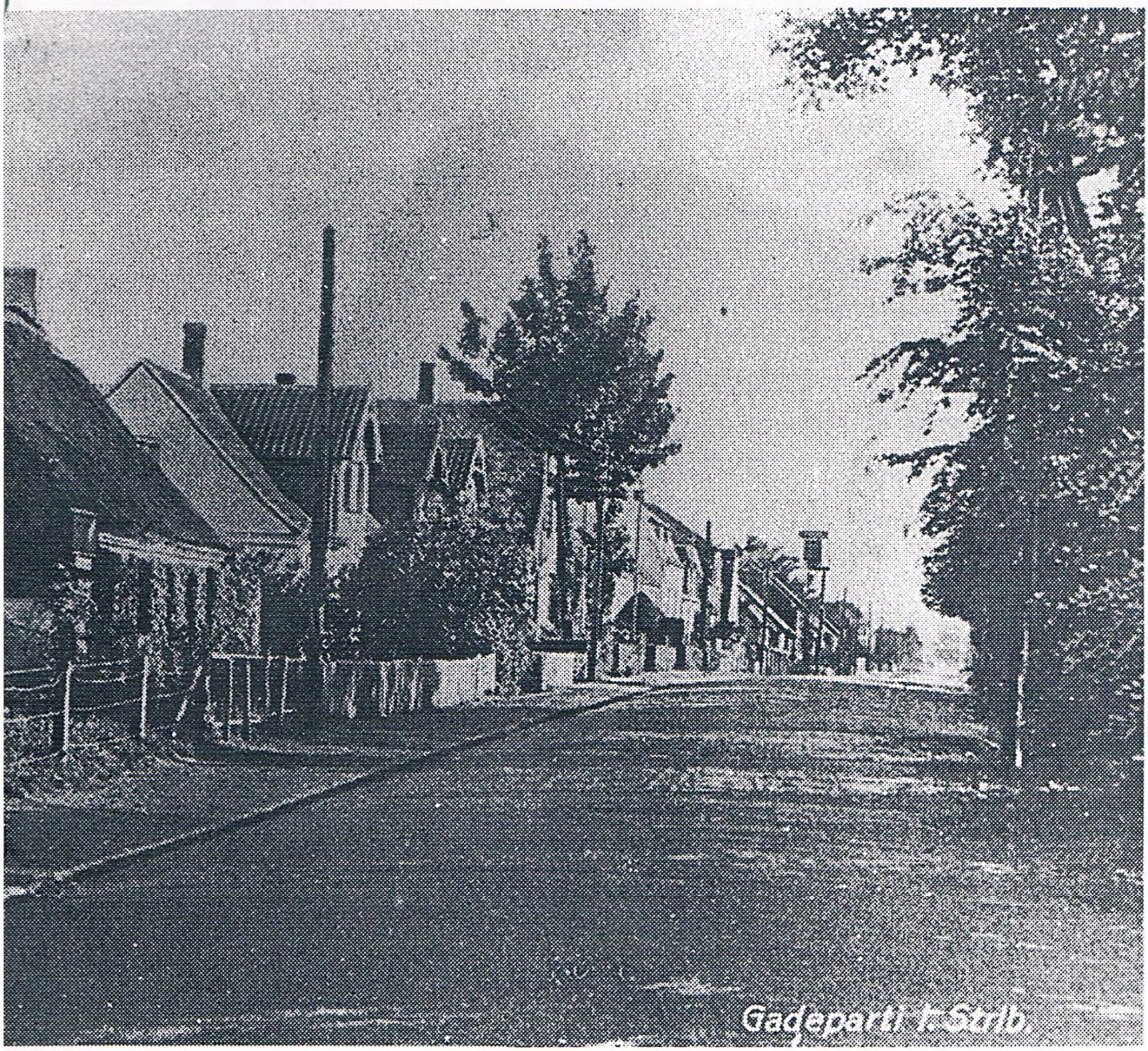

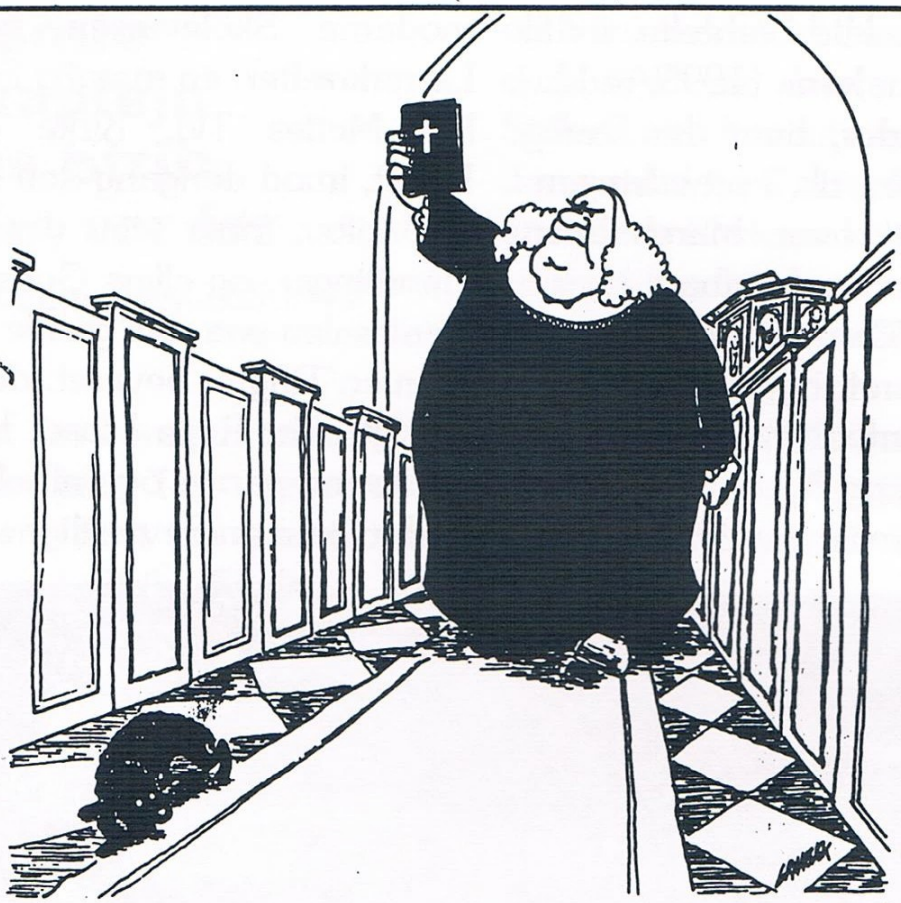

Sagn og historier fra Vejlby sogn

Samlet af Knud Madsen, 1993

I Vejlby var en præst, som hed Ascanius, og han var god til at mane og deslige. En søndag, som han stod for alteret, kom der en sort puddel med en lænke om halsen op ad midtgangen imod alteret. Det var Fanden selv. Præsten bad folk gå ud, og da han blev ene med hunden, gik han imod den med alterbogen i hånden og manede den ned i våbenhuset. Da folk kom ind igen, var der en slem sveden lugt. Vedkommende præst døde for ikke mange år siden. Det var ham, der tog sig en del af H. C. Andersens moder.

Tegning af Carsten Graabæk til tekst fra Evald Tang Kristensens Danske Sagn (1892-1901)

Ascanius var en streng herre, når det gjaldt konfirmanderne. Overleveringen beretter, at da han en nat var på vej hjem fra kortspil i Middelfart, blev han revet af hesten ud for Galgehøj på Stavrby mark. Det blev sagt, at det var et kvindfolk, men andre mente, det var en far, der ville give præsten en forskrækkelse, fordi han havde været så hård ved sønnen under konfirmationsforberedelsen.
Synderen blev aldrig fundet

Røjle forsamlingshus 100 år

Af P. S. Feddersen

Den 4. juli 1996 fyldte Røjle Forsamlingshus 100 år og jubilæet fejredes fredag den 5. juli ved en storstilet fest i huset.
Den indledtes som for 100 år siden med L. Buddes sang: Nu velkommen enhver under ungdommens tag. Derefter fulgte et causeri over husets første 50 år.

Menigmands lyst og mod til også at være medbestemmende tog langsomt form i begyndelsen af 1900-tallet.
I det politiske liv gav det sig udslag i stænderforsamlingerne med højdepunktet i grundloven af 1849. De forskellige rørelser med højskolerne som baggrund tog blandt andet form i indre mission og grundtvigianismen.
På Fyn var det her på egnen især omkring Vejlby og Røjle, der var grøde i det. Alene efterfølgende oversigt viser en utrolig aktivitet netop her:

1883 I Vejlby bygges det første missionshus på Fyn med plads til 400 personer.
Beboerne har mod til, over for kirketiendeejeren at fremsætte ønske om noget så luksuriøst som at få varme i kirken.
Udgiften til brændsel m.v. var sikret ad frivillig vej.
1885 Røjle mejeri oprettes den 26. maj
1889 Vejlby missionshus udvides til at kunne rumme 500 personer.
1890 Vejlby sogns foredragsforening den 28. februar
1896 Vejlby brugsforening oprettes den 18. februar.
1896 Røjle forsamlingshus indvies den 4. juli
1897 Vejlbyskov brugsforening oprettes 15. 15. dec. på Bolsvej 31.
1898 Røjleskov brugsforening oprettes.
1899 Beboerne anskaffer for egne midler et Roerslev-Margård orgel til Vejlby kirke.
1901 Vejlby sogns sygekasse stiftes den 16. november.
1908 Røjle - Staurby elværk oprettes den 8. august.
1911 Røjlegrisen starter sit 55 års virke den 5. december.
1915 Kvindeegen afsløres på Vejlby kirketorv som symbol på en ny tid med kvindernes stemmeret.

Også foreningslivet gror frem, den ene skyder op efter den anden:
Arbejderforeningen Fremad, Gymnastikforeningen, Dansk kvindesamfund, Vejlby skytteforening, Vejlby bibliotek, Vejlby husmandsforening.

Og måske fik vi ikke alle med, vi tabte næsten pusten over tempoet.
Vejlby sogns foredragsforening blev oprettet den 28. februar ved et møde hos gårdejer Hans Mikarl Andersen på Røjle Vestergård, der dengang lå lige syd for Margrethesminde.
Hans Mikarl Andersen stillede sine stuer på gården til rådighed for foreningens virke. Der betales 5 kr. i leje pr. gang. Men efterhånden sprængtes rammerne, især ved selskabelige sammenkomster. I begyndelsen af 1896 blev der taget initiativ til bygning af et samlingshus, der kunne klare det efterhånden påtrængende lokale behov for fore-

dragsforeningen og andre aktiviteter, der var fremstået i kølvandet.
29. januar og senere den 5. februar besluttede man på møder ved afstemning og indtegning at opføre et forsamlingshus for Vejlby sogn. Det skulle ligge i Røjle, og formålet være at stille lokaler til rådighed for foreningsmøder og lignende samt legemsøvelser. Økonomien skulle tilvejebringes ved et kautionslån samt ved indbetaling af andele á 5 kr. samt garantiandele på samme beløb. Til opførelsen skulle der benyttes mest mulig frivillig arbejdskraft. Gårdmændene skulle stille kørsel til rådighed efter byggeudvalgets køreliste. Husmænd skulle udføre forskelligt arbejde som af- og pålæsning af jord, sten og tømmer. Egentlig håndværksarbejde skulle udføres af fagfolk.
Der blev nedsat et byggeudvalg på 7 mand med gårdejer Søren Pedersen "Skrivergården" som formand. Med en indbetaling på 439 andele á 5 kr. skaffedes 2.190 kr. og en garantisum på 775 kr. Gårdmænd indbetalte 4-5 andele, en enkelt 10, husmænd og andre 1-2 .
Det var et synligt udtryk for tilslutning til opgaven, især set i relation til den endelige udgift til huset sluttede på 4.850,69 kr. Gårdejer Jørgen Hansen på, Røjle Nygård leverede grunden til huset, der blev opført vest for bygaden, hvor der ikke lå andre huse end Jørgen Snedkers (i dag nr. 79).

Lørdag den 4. juli holdtes indvielse med 500 deltagere. Byggeudvalgets formand Søren Pedersen bød velkommen, og så fulgte de officielle talere: mejeribestyrer Chr. Müller talte om fædrelandet, lærer Nielsen, Vejlby, om folkeoplysning og lærer Rasmussen, Skovskolen, om fremme af alt godt i hjemmene og det nye hus. Der var fællesspisning i et telt med lidt forsinkelse, idet bordene først kunne dækkes, når talerne var færdige.
Og så begyndte hverdagen. Taksterne for benyttelse skulle fastsættes. Medlemmerne kunne leje borde formedelst 25 øre og bænke for 10 øre, hvis der skulle være fest derhjemme. Der var 176 andelshavere, og ungkarl Rasmus Jørgen Nielsen skulle klare "Passelsen" af huset imod en betaling på 10% af indtægten.
Frelsens hær havde anmodet om benyttelse af lokaler, men fik pudsigt nok afslag, men det faldt nogle andelshavere for brystet. De krævede indkaldt til en ny generalforsamling, og så blev tilladelsen givet. - Et tydeligt udtryk for medleven i husets benyttelse, og det var ikke den eneste gang andelshaverne greb ind. Vejlby sogns gymnastikforening måtte benytte lokalerne, når de var ledige, kulturen gik altså forud. Foredragsforeningen kunne nu få sit lokalebehov dækket og arbejderforeningen Fremad ligeså. Der var folkedans og juletræsfester, de sidste uden spiritus.

Det må have været et problem med den spiritus, for to andelshavere: kirkeværge Jens Larsen og lærer Nielsen, begge Vejlby, fremsatte følgende forslag: *Nydelse af spiritus må ikke finde sted i forsamlingshuset.* Til spiritus henregnes ikke rødvin, hjemmelavet frugtvin og skattefrit øl. Forslaget blev vedtaget med 29 stemmer mod 19. Men så blev der røre i det. 31 andelshavere protesterede og fik indkaldt til en ny generalforsamling, men vedtagelse blev bekræftet med 66 stemmer mod 62. Stemmetallet tyder på stor deltagelse i afgørelsen.

Et fremmøde på mindst 128 siger noget om sagens alvor.

Dansk kvindesamfund afholder "Sylteskole" og "Kogeskole", men kan ikke få nedslag i betaling af lokaleleje. Men den politiske farve på stedet til trods kunne kredsens radikale folketingsmand C. Slengerik, heller ikke få gratis lokaler til sine valg møder.

Derimod åbnedes dørene gratis for københavnske feriebørn. Det drejede sig om 35 drenge i 14 dage. De nød godt af mejeriets nærhed og gårdmændenes tilbud om fri kørsel til ture. En af lærerne, der var med,

Vejlby sogns foredragsforening på udflugt til Snoghøj o. 1900. Umiddelbart genkendes pastor Larsen med bowlerhat til venstre, og liggende forrest til højre ses mejeribestyrer Chr. Müller, Røjle.(Foto udlånt af Margrethe Jepsen, tidl. Brogaarde)

Gymnastikforeningens piger o. 1910-12.
På øverste række ses: nr. 2 Hanne Petersen, nr. 3 lærer N. L. Grubbe. I midten ses: nr. 1 Anna Larsen, datter af pastor Larsen, nr. 4 Anne Lorentsen, datter af smeden i Røjle. Nederste række: nr. 1 Johanne Müller, sen. Beck, nr. 2 Maren Petersen, nr. 4 Asta Knudsen, nr. 5 Sofie Müller. (Foto udlånt af Margrethe Jepsen, tidl. Brogaarde)

var den dengang kendte børnebogsforfatter Holger Buchhave.
1907 var det nødvendigt at anskaffe 4 spytbakker, jo renligheden skulle håndhæves. Men ellers nævnes der ikke meget om damernes rolle i protokollen. De måtte sømme nogle gardiner, der var blevet lidt hængende, et par måtte dog følge deres mænd på gardinindkøb. Allerede efter 13 år trængte gulvet til at fornyes, men nu husedes der også to feriehold af drenge. Deres første opgave efter ankomsten var at stoppe sække med den halm, gårdmændene havde bragt. "Sengene" blev anbragt ved væggen, og midt på gulvet stod bordet. Spørgsmålet om vand, der tilsyneladende blev bragt fra de nærmeste gårde, medførte ønsket om egen brønd. Første verdenskrig medførte opførelsen af et brændeskur for at fremskaffe det nødvendige til kakkelovnen og komfuret, der var jo knapt med brændslet. 1919 får husmandsforeningen minsandten gratis lokaler til deres juletræsfest for familien, og

25 års jubilæet i 1921 er måske indvarsling af lysere tider. Jubilæet fejres med gratis kaffebord til andelshaverne og dagen efter med gratis dans for ungdommen. Det synes nu, at økonomien er stabil, selv om mund- og klovesygen nedsætter indtægten stærkt i en kort periode. Der indrettes en scene til dilettant, og huset fikses så meget op, at feriekolonien får afbud, dog kun for et år, så er de der igen. Og nu diskuterer man for alvor muligheden for en udvidelse af huset, der føles for trangt til de mange aktiviteter. Ved en ekstraordinær generalforsamling drøftes sagen, en arkitekt Jensen får til opgave at tegne, og i 1935 vedtages så en udvidelse for ca. 7.000 kr. med 25 stemmer mod 0. Den 15. juli er udvidelsen gennemført og udgiften klaredes med 4.855,- kr. - næsten samme beløb som husets opførelse for omkring 40 år siden.

Der blev indlagt vand fra vandværket, og man købte 4 alen jord i grundstykkets bredde mod vest. Moderniseringen fortsætter med sanitære anlæg, men spiritusforbudet står stadig ved magt, familiefester dog undtaget. Og der må ikke modtages drikkepenge.

Så er 50 års jubilæet nået. Det festligholdes med kaffebord, og som æresgæster er indbudt den næsten 90 årige forhenværende mejeribestyrer Chr. Müller, der var med fra starten, sadelmager Rasmus Jørgensen, der havde været vært de sidste mange år, enke Kristine Pedersen, Kristiansdal og H. P. Bendixen, der dog måtte melde afbud på grund af sygdom.

Forstander Th. Hansen, Nr. Søby efterskole holdt tale og et fire mands orkester spillede. Regnskabet udviste det største overskud i husets historie med 2.293,67. Man indbød 250 andelshavere, og der kom 100 med damer. Jo, der var fest og lyssyn.

Måneden efter købte man en brandsprøjte, og således sluttede de første 50 år.

Til lykke.

Kilder: Forhandlingsprotokollen 1896-1949
Johanne Beck, født Müllers optegnelser om forsamlingshuset, og bogen : Farmor fortæller.
Enkelte beboeres supplerende oplysninger.

Røjle forsamlingshus, som jeg husker det fra min barndom.
(Tegning af Johanne Beck, 1972)

Malerier fortæller historie

Se de to forrige numre med denne serie

Endnu et maleri af Sophus Jørgensen, der forestiller hulvejen (nu Tjærepletten) ned til Strib Færgehavn med Strib fyr og en færge bagved. Trappen op til Rolighedsvej findes stadigvæk.

Arne Schmidt Andersen fortæller lidt om Sophus Jørgensen: Omkring 1930 kom der en malermester til Strib og etablerede forretning på Vestergade 85 (nu Strib Radio 2tal), som jeg næsten tror han selv byggede. Han hed Sophus Jørgensen, en mand med mange talenter, som han flittigt delte ud af til Stribs borgere og foreningsarrangementer. Han havde gået "på valsen", som det var almindeligt for håndværkssvende, inden de etablerede sig; han havde været meget rundt i Europa og kunne fortælle om alle de byer, som han havde besøgt og haft kortere eller længere ophold i.

Strib havde en aktiv skare af amatørskuespillere i de år, og fik god hjælp af Sophus Jørgensen, som også forstod at finde passende stykker frem og hjælpe med instruktionen, og kulisserne malede han selv. Disse dilettantaftener foregik gerne i Strib Badehotels koncertsal, som let kunne rumme 3-400 tilskuere og som havde en stor scene med en mindre sal bagved, så der var god plads til sminkning

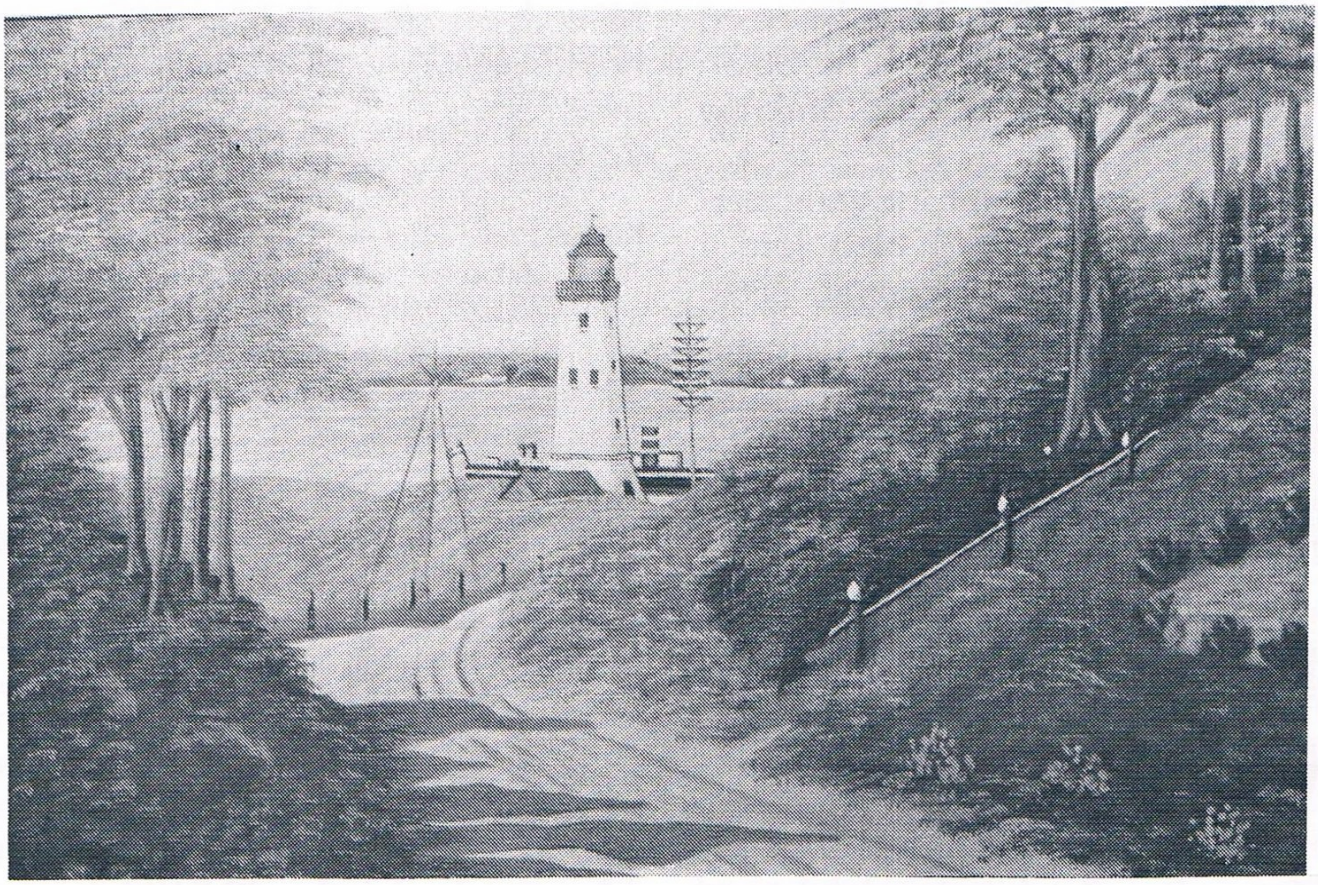

Foto: Erik Ulriksen

og omklædning; i kælderen som lå over jordniveau var der garderobe og toilet.

Om vinteren når der ikke var så meget malerarbejde at få, dyrkede Sophus Jørgensen kunstmaleriet og mange Stribhjem`s fornemste maleri var et skovparti med hjorte eller et motiv fra Strib af Sophus Jørgensen. Smukke sofapuder med dekoration på forskellige tekstiler var også at få til egen montering. Ved foreningsmøder og generalforsamlinger underholdt han ofte med oplæsning af lødige og muntre fortællinger.

Sophus Jørgensen fik en god forretning og flyttede efter få år til Vestergade 28, som han lod bygge og indrette til en Tapet- og Farvehandel, der ikke mindst blev passet af Johanne Pedersen, der var søster til ejeren af byens førende tømrerforretning. Johanne Pedersen blev gift med tidsstudietekniker Hoffstäter og boede på førstesalen, mens malerforretning og farvehandel senere blev overtaget af Kai Dreiø og hustru, der beboede stueetagen. Så vidt jeg ved, havde Sophus Jørgensen værelse i kælderen, og jeg mener, at han stammede fra Odense.

Meddelelse fra arkæologigruppen

Vi gennemførte i foråret 1995 et meget lærerigt kursus i markafsøgning og registrering af fund med museumsleder ved Ladby, Eigil Nikolajsen. På den praktiske del af kurset fandt vi på Bakkegårdens jorde en del knust, brændt flint på en lille forhøjning. Det var spor af en nedpløjet broncealderhøj. Ved at gå i arkiverne viste det sig, at højen ikke var registreret nogen steder. Vi har derfor meldt fundet til Fyns Stiftsmuseum.
Sporene er afgjort det mest spændende vi har fundet. Men det er også vigtigt at registrere flinteafslag og andre rester. Det giver nogle fingerpeg om, hvor der kan have været aktiviteter.

Hvis I ser 3-4 mennesker på række i efterårsvejret på en pløjet mark med enden i vejret og rodende i jorden, så kan det være os. Det ser måske mærkeligt ud, men er faktisk ret spændende. Det er ingen "skattejagt", men et forsøg på at aflæse sporene efter vores første historie i landskabet. Hvis du kender nogle spor eller uregistrerede fund, så må du gerne henvende dig til lokalhistorisk forening, så vi kan kontakte dig.
Vi vil gerne takke Finn Sørensen, Bak-kegården, (Abelonelundvej 45, red.) og de andre jordejere, som har vist os den tillid at lade os gå på deres marker.

For arkæologi-gruppen -
Kaj Henningsen

Foreningsnyt

På generalforsamlingen den 12. november 1996 blev Finn L. Fauk og Skjold Christensen genvalgt til bestyrelsen. Finn L. Fauk meddelte, at han ønskede at blive afløst som formand efter 6 år på posten, men at han gerne ville fortsætte i bestyrelsen. Som suppleanter valgtes Ketty Hansen og Kirsten Fauk.
Øvrige valg var genvalg.
Kontingentet for 1997 uændret.
Årets regnskab udviste et underskud på 2.422,33., men da kommunen har stillet en underskudsgaranti på 2.000 kr., bliver underskuddet kun ca. 400 kr.
Bestyrelsen meddelte, at man havde haft dårlige erfaringer med at lægge arrangementerne på skiftende ugedage, og at man derfor ville gå tilbage til at lægge dem om mandagen i den nye sæson.
På det efterfølgende bestyrelsesmøde konstituerede den nye bestyrelse sig således:
Formand: Skoleinspektør Skjold Christensen, Næstformand: Jørgen Lundsgaard, Kasserer: Arne Schmidt Andersen, Sekretær: Finn L. Fauk. Bestyrelsesmedlem: Preben Lindvig.

F.

Redaktionsnyt

Som man kan se har "Bavnen" skiftet udseende indvendigt. Vi er så heldige, at et medlem fra foreningen med arbejde i den grafiske branche, Jens Ulrik Thomsen, Strib har tilbudt os sin hjælp.
Skrifttypen Souvenir er tydelig og let læselig, men der er indlagt lidt af en "spiritusprøve" på side 8.
Det er som redaktør altid rart at høre folks reaktion på indholdet i "Bavnen", hvadenten det er ris eller ros. Især sidste nummer gav anledning til en snak, nogle har suppleret med eget kendskab til "Familien i Klinthuset", nogle har givet nye oplysninger om kunstmaler Sophus Jørgensen,hvilket der rådes bod på i dette nummer, tidl. forstander Henning Buhl har tilbudt at skrive den videre historie om Vejlby brugsforening og historien om en fynsk soldats død blev kort efter bragt i Skovby-Ore-Guldbjerg´s kirkeblad.
VENDS 96 årbogen er udkommet med rosende omtale, og medlemmer kan stadigvæk købe bogen til 65 kr. (plus porto 8,75 kr.)
Peter Dragsbo omtalte i sit fine foredrag ved generalforsamlingen udgivelsen "Kulturspor ved Lillebælt", som består af et hæfte og et kort. Det kan købes på museets afdelinger for 30 kr.

K.F.

FORENINGENS ARRANGEMENTER I 1997

Mandag d. 24. februar
kl 19.30
Strib Idrætsefterskole
Strandvejen 226

LIVET PÅ BOPLADSERNE.
Stribhalvøen har altid været et godt sted at slå sig ned, og den har været befolket lige fra de ældste tider. Museumsinspektør Ejgil Nikolajsen fra Kerteminde museum vil fortælle om livet på bopladserne i bronze- og jernalderen samt i vikingetiden, samt om de fund, man har gjort på bopladserne.

Mandag d. 21. april
kl. 19.30
Aulby skole
Skolebiblioteket

VEJLBY KIRKES EJERE OG PRÆSTER.
Museumsinspektør Harriet Hansen fra Middelfart museum har fundet mange spændende ting frem om Vejlby kirkes ejere og de mange præster, der har været tilknyttet kirken. Da Vejlby kirke var Vejlby-Stribs eneste kirke frem til 1910, må emnet interessere os alle , uanset om vi i dag hører til Strib, Røjleskov eller Vejlby kirker.

Mandag d. 22. september
kl. 19.30
Aulby skole
Skolebiblioteket

FATTIGGÅRDE PÅ LANDET - SPECIELT "FÆLLESHÅB".
Maria Rytter fra Odense er en meget efterspurgt foredragsholder om emnet: Fattigforsorg. Heldigvis for os har hun også forsket i "Fælleshåb" på Bogensevejen, som var den fattiggård, Vejlby- Strib sendte sine gamle, syge og fattige til. Maria Rytter vil bl.a. vise en video om "Fælleshåb" og fortælle om sine interviews med tidligere fattiglemmer derfra

---

Mandag d. 17. november
kl. 19.30
Strib Idrætsefterskole
iStrandvejen 226

GENERALFORSAMLING OG HVORDAN TALER MAN PÅ FYN?
Børge Jensen fra Tommerup har altid interesseret sig for fynske dialekter, og vil først fortælle om den nordvestfynske dialekt: Middelfart-jysk. Derefter vil han bevæge sig rundt i det øvrige Fyn. Vi har fået Børge Jensen anbefalet som en morsom og underholdende foredragsholder
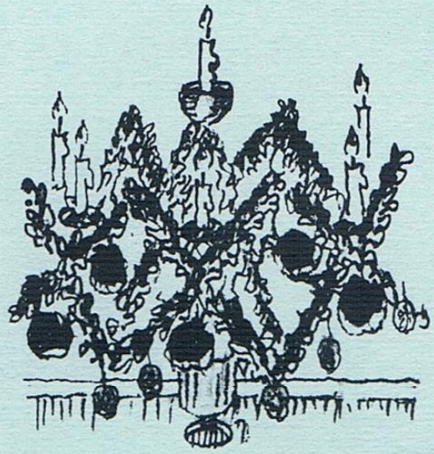
Vær venlig at huske kontingentindbetaling snarest - og eventuel udmeldelse af foreningen